

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**доктора педагогічних наук, професора Аніщенко Олени Валеріївни
на дисертацію Гуляєвої Марії Мірчівни
«Професійна підготовка андрагогів в університетах Німеччини»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти**

Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із відповідними планами галузей науки

Розбудова ефективної системи освіти дорослих як складової освіти впродовж життя є важливою умовою розвитку людського капіталу держави, індикатором забезпечення права людини на освіту, гідний рівень життя, розвитку громадянського суспільства на засадах соціальної взаємодії, особистісної і професійної самореалізації. Вищезазначене актуалізує необхідність професіоналізації безперервної освіти, а також сприяння розвитку цілісної системи освіти дорослих, системи підготовки педагогічного персоналу для цієї сфери як в Україні, так і в зарубіжжі. Зокрема, доцільність підготовки в Україні андрагогів – фахівців, що здійснюють освітню діяльність у закладах формальної і неформальної освіти дорослих, зумовлено багатьма чинниками, серед яких чільне місце посідають соціально-економічні, соціокультурні зрушення, що відбуваються у суспільстві, значне розширення спектру освітніх послуг для різних категорій молоді й дорослих, стрімке поширення ідей освіти впродовж життя та активного довголіття тощо.

Без перебільшення можна стверджувати, що вивчення зарубіжного досвіду професіоналізації освіти дорослих має беззаперечно важливе значення для розбудови сучасної системи професійної підготовки педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих в Україні, здійснення її нормативно-правового, науково-методичного, інформаційного забезпечення тощо. Вагомим ресурсом забезпечення окреслених пріоритетів є впровадження в Україні конструктивних ідей досвіду підготовки андрагогів, обґрунтованих на основі аналізу теорії і практики підготовки педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих у німецьких університетах.

Зазначене вище актуалізує доцільність здійснення дисертаційних досліджень у галузі педагогічних наук в Україні, в яких висвітлено досвід підготовки андрагогів у зарубіжних країнах, зокрема, у Німеччині. Отже, рецензована дисертація є актуальним, своєчасним і перспективним дослідженням, виконаним у контексті сучасних тенденцій розвитку

педагогічної науки і практики в умовах економічних і соціокультурних зрушень. Доцільно підкреслити, що здійснений М. М. Гуляєвою науковий пошук є прикладом поки що одиничних для України досліджень, сфокусованих винятково на специфіці підготовки педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих.

Важливо додати, що дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича «Проблеми соціалізації особистості в умовах соціальних змін» (РК 0116U004090) та українсько-німецького проекту «На шляху до запровадження наукової галузі «Освіта дорослих і післядипломна освіта» в Україні. Розробка концепції спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» у вищих навчальних закладах України» (РК 0117U001464 – 2017 р., РК 0118U000839 – 2018 р.), який у рамках міжнародного науково-технічного співробітництва виконувався спільно з Університетом м. Аугсбург (Німеччина), що підтверджує теоретичне й практичне значення дисертаційної роботи. Тему дисертації затверджено Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (протокол № 11 від 25 вересня 2017 р.) й узгоджено рішенням Бюро Міжвідомчої Ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 25 вересня 2018 р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться у дисертації

Дисертаційна робота М. М. Гуляєвої є порівняльно-педагогічним дослідженням, в якому *вперше* у педагогічній науці в Україні цілісно досліджено проблему професійної підготовки андрагогів у контексті професіоналізації освіти дорослих у Німеччині. Дисертанткою, зокрема:

обґрунтовано роль німецьких університетів у реалізації ідеї безперервної академічної освіти та подальшої академічної професіоналізації освіти дорослих;

на основі змістово-контекстного аналізу освітніх програм *визначено* характерні риси й тенденції академічної підготовки андрагогів в університетах Німеччини (відсутність федерального галузевого законодавства, регулювання освіти дорослих земельними законами; наявність персоналу відповідної кваліфікації як необхідної умови державного фінансування інституцій освіти дорослих; збільшення кількості дорослих студентів в університетах; здійснення академічної підготовки в університетах як процес набуття фахових компетентностей андрагога і форма освітньої

практики дорослих; двоступенева система академічної підготовки; уніфікація освітніх процесів різних університетів задля забезпечення мобільності; наявність кваліфікаційних можливостей у галузі освіти дорослих; «маргіналізація» освіти дорослих / безперервної освіти; профілізація магістратури, конкретизація у фокусі програми «Освіта дорослих / безперервна освіта» маркерів спеціалізації; домінування науково-дослідницької складової магістерських програм; наявність широких можливостей працевлаштування як умова розроблення, акредитації та переакредитації освітніх програм; чітко визначені рамкові умови професіоналізації освіти дорослих);

обґрунтовано концептуальні основи професійної підготовки андрагогів у контексті аналізу німецької теорії професіоналізації;

розкрито роль університетів у реалізації ідеї безперервної академічної освіти та подальшої академічної професіоналізації освіти дорослих у Німеччині.

До наукових здобутків дисертантки також доцільно віднести:

розширення бібліографії проблеми професійної підготовки андрагогів шляхом студіювання праць зарубіжних учених;

доповнення компаративістських досліджень відомостями щодо законодавчого регулювання та інституційної структури освіти дорослих у Німеччині;

уведення до наукового обігу маловідомих праць німецьких дослідників (К. Бушле (C. Buschle), В. Гізеке (W. Gieseke), Р. Егетенмейер (R. Egetenmeyer), К. Колтер (C. Kolter), К. Кольман-Еккель (C. Kohlmann-Eckel), Ф. Купфер (F. Kupfer), С. Латтке (S. Lattke), Б. Роглера (B. Rogler), Р. Тіппельта (R. Tippelt), С. Хайнінгер (S. Heiningen), М. Шіфнер-Рос (M. Schiefner-Rohs), І. Шюсслер (I. Schüßler)).

Подальшого розвитку набув дефінітивний аналіз базових понять дослідження («освіта дорослих», «андрагог», «фахівець освіти дорослих») та їх інтерпретація у взаємодії терміносполук: «професія – професіоналізація – професіоналізм – академічна безперервна освіта – академічна професіоналізація освіти дорослих – підготовка андрагогів в університетах».

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз рукопису дисертації, автореферату й публікацій М. М. Гуляєвої уможливило висновок про наукову обґрунтованість і достовірність одержаних здобувачкою результатів.

Підкреслимо репрезентативність джерельної бази дослідження.

Досить ґрунтовне студіювання дисертанткою автентичних джерел (усього – 494 найменування, серед яких 364 – іншомовні (349 німецькою та 15 англійською мовами), використання низки теоретичних та емпіричних методів дослідження дали змогу різнобічно висвітлити досліджувану проблему, зокрема: обґрунтувати роль німецьких університетів у реалізації ідеї безперервної академічної освіти та подальшої академічної професіоналізації освіти дорослих; окреслити характерні риси академічної підготовки андрагогів в університетах Німеччини; проаналізувати теоретичні здобутки науковців у сфері професіоналізації, які становлять концептуальну основу професійної підготовки андрагогів у Німеччині; висвітлити специфіку системи визнання, сертифікації і підвищення кваліфікації фахівців освіти дорослих у Німеччині; візуалізувати результати порівняльного аналізу українського і німецького досвіду щодо конструювання профілю андрагога; охарактеризувати стан і перспективи підготовки андрагогів в Україні; проаналізувати зміст освітньої програми «Освіта дорослих» спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» другого (магістерського) рівня вищої освіти, що реалізується на факультеті педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; окреслити можливості творчого використання конструктивних ідей німецького досвіду професіоналізації освіти дорослих в освітньому просторі в Україні.

На наше переконання, не викликають сумнівів висновки та рекомендації, викладені у дисертації. Їх формулювання здійснено з урахуванням положень гуманістичної філософії освіти, педагогічної компаративістики, а також андрагогічного, системного, синергетичного, аксіологічного та інших підходів.

Уважаємо за доцільне акцентувати увагу на тому, що одержанню достовірних та обґрунтованих результатів сприяло застосування теоретичних та емпіричних методів наукового пошуку. Серед них найбільш дієвими були структурно-логічний, змістово-контекстний, порівняльний аналіз, метод бесіди, методи наукової екстраполяції, математичної статистики тощо. Водночас дисертантка не скористалася можливістю розширити арсенал методів дослідження шляхом використання конкретно наукових – компаративних методів, а саме: порівняльно-історичного, порівняльно-типологічного з метою посилення різновекторності порівняння досліджуваних об'єктів, явищ.

Як свідчать результати здійсненого нами аналізу автореферату і дисертації, дослідження М. М. Гуляєвої виконано на достатньому науковому

рівні. Марія Мірчівна володіє методологією, основними методами наукового дослідження. Їй притаманні здатність проєктувати, виконувати науковий пошук на основі цілісного наукового світогляду, здатність до пошуку, оброблення значного обсягу наукової, навчально-методичної та інших видів інформації з різних джерел.

Позитивно оцінюємо рівень апробації проміжних і кінцевих результатів наукового пошуку, що підтверджує особиста участь дисертантки у науково-практичних масових заходах в Україні та зарубіжжі, міжнародних проєктах.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Вагомим є практичне значення одержаних дисертанткою результатів дослідження. Зокрема, матеріали дослідження інтегровано у зміст навчальних дисциплін «Порівняльна педагогіка», «Андрагогіка», «Громадянська освіта», «Технології навчання дорослих», «Нормативні засади освіти дорослих», «Неформальна освіта дорослих», «Сучасні адаптивні системи і технології навчання»; використано для розроблення освітньої програми «Освіта дорослих» зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» другого (магістерського) рівня вищої освіти, запровадженої на факультеті педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Основні результати здійсненого здобувачкою дослідницького пошуку можуть використовуватися у процесі розроблення програм спецкурсів і спецсемінірів, тематики науково-дослідних робіт для студентів та аспірантів педагогічних спеціальностей, на курсах підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, для укладання навчально-методичних праць з освіти дорослих, обґрунтування професійного стандарту андрагога.

Наукові здобутки М. М. Гуляєвої становлять підґрунтя для подальших досліджень з педагогічної компаративістики, освіти дорослих, загальної педагогіки та історії педагогіки тощо.

Теоретичні положення, викладені у дисертації, авторські наукові, навчально-методичні матеріали здобувачки використовуються в освітньому процесі українських закладів вищої і післядипломної освіти (Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 1221-40/01 від 16.12.2020 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1786 від 24.12.2020 р.), Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (довідка № 37 від 26.01.2021 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17/17-2636 від 18.02.2020 р.), Інституту

післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області (довідка № 01-09/637 від 31.12.2020 р.)), а також в організаційно-методичній та інформаційній діяльності Департаменту освіти і науки Чернівецької обласної державної адміністрації (довідка № 01-42/3385 від 23.12.2020 р.).

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Структура дисертаційної роботи, її обсяг відповідають чинним нормативним вимогам щодо кандидатських дисертацій. Структурні компоненти дисертаційного дослідження (анотації українською та англійською мовами, вступ, 3 розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел (494 найменування), 7 додатків, розміщених на 43 сторінках) взаємопов'язані. Логіка і послідовність викладу тексту дисертації у цілому розкривають розв'язання 6 поставлених завдань. Загальний обсяг дисертації – 308 сторінок, з них основного тексту – 195 сторінок.

Дослідницькі матеріали, викладені у кожному з трьох розділів дисертації, можна охарактеризувати як певні здобутки авторки у вирішенні проблем професіоналізації освіти дорослих, що унаочнюють теоретичну й практичну цінність виконаної Марією Мірчівною дисертаційної роботи.

У першому розділі «Професіоналізація освіти дорослих як сучасна науково-педагогічна проблема» здійснено теоретичний аналіз проблеми професійної підготовки андрагогів (п. 1.1), проаналізовано сутність професіоналізації у сфері освіти дорослих як концептуальної основи професійної підготовки андрагогів у Німеччині (п. 1.2), охарактеризовано освіту дорослих як напрям освітньої політики і сферу професійної діяльності андрагогів у Німеччині (п. 1.3).

Досить ґрунтовно здійснений дисертанткою бібліографічний аналіз літератури (с. 27-46) уможливив виокремлення чотирьох груп джерел з проблеми теорії і практики професійної підготовки андрагогів у Німеччині: міжнародні документи засадничого характеру; праці зарубіжних учених з історії підготовки кадрів для освіти дорослих; наукові дослідження, які розкривають зміст і специфіку підготовки фахівців-андрагогів для сфери освіти дорослих; дослідження сучасних українських учених щодо різних аспектів професійної підготовки андрагогів (с. 92). Здобувачкою констатовано, що у наукових джерелах виразнено історико-правовий та науково-дослідницький напрями досліджень означеної проблеми.

Зреалізований науковий пошук дав змогу дисертантці виявити проблеми дефінітивного аналізу ключових понять (с. 47-66), з-поміж яких –

використання значної кількості споріднених терміносполук, пов'язаних з професійною підготовкою та діяльністю андрагогів як педагогів для освіти дорослих. Дослідницею з'ясовано, що у Німеччині також спостерігається неоднозначність використання відповідних термінів (с. 92).

Нам імпонує сфокусованість здійсненого здобувачкою дефінітивного аналізу як на сфері формальної, так і неформальної, інформальної освіти дорослих (с. 79-80), що уможлиблює його комплексність.

Уважаємо за доцільне зазначити, що цілком логічним є висвітлення М. М. Гуляєвою питань, пов'язаних із законодавчим регулюванням освіти дорослих (с. 66-74) у контексті різновекторності освітньої політики, оскільки, як відомо, в освіті загалом, й освіті дорослих зокрема, важливу роль відіграє її нормативно правове забезпечення. Використання широкої джерельної бази наукового пошуку та її ґрунтовний аналіз дозволили науковиці деталізувати перелік важливих законодавчих документів у досліджуваній сфері, проаналізувати їх роль у розвитку системи підготовки фахівців з освіти дорослих, утвердженні їхнього професійного статусу (с. 92).

Переконливим є твердження дисертантки про те, що ключові питання освітньої галузі урегульовуються земельними законами (с. 70). З огляду на особливості федеративного устрою Німеччини констатовано відсутність уніфікованого нормативно-правового забезпечення галузі в цілому, а також спеціальних нормативних документів щодо професійної підготовки, професійної самореалізації андрагогів («освітян дорослих»).

Здобутком Марії Мірчівни вважаємо введення до наукового обігу в Україні маловідомих документів і відомостей (статистичних, термінологічних та ін.) щодо професійної діяльності андрагогів у Німеччині (с. 86-90), проаналізованих у розділі, що, без перебільшення, має особливо важливе значення для розвитку в Україні системи підготовки педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих, обґрунтування, розроблення та впровадження концепцій, моделей тощо професіоналізації андрагогів, мотиваційних та інших заходів задля популяризації професії «андрагог».

Другий розділ «Система академічної підготовки андрагогів у Німеччині» унаочнює обґрунтування ролі університетів в утвердженні ідеї академічної безперервної освіти (п. 2.1), результати аналізу бакалаврських і магістерських програм підготовки андрагогів (п. 2.2), а також особливості визнання, сертифікації і підвищення кваліфікації фахівців-андрагогів у Німеччині (п. 2.3).

На основі аналізу автентичних джерел дисертанткою обґрунтовано

сутність академічної безперервної освіти в університеті (с. 95-98), акцентовано увагу на проблемі цільових категорій здобувачів освіти (с. 102) та обумовленості диференціації численних різноманітних цільових груп відповідно до пропозицій у сфері безперервної освіти в контексті навчання впродовж усього життя (с. 103-104).

Дослідницею слушно акцентовано увагу на сутнісних аспектах «концепції академічної професіоналізації», що передусім фокусується на різноманітті кваліфікаційних можливостей в університетах і наукових установах в галузі освіти дорослих / безперервної освіти. Наголошено також на доцільності тлумачення процесу професіоналізації у контексті академічної початкової і безперервної освіти і підготовки, а також можливостей розвитку компетентностей у професійній діяльності у сфері освіти дорослих із урахуванням відповідних соціальних та інших факторів (освітня політика, ринок праці або інституційний вплив тощо) (с. 106-107). Підкреслено вплив цих факторів розвиток ініціатив щодо розроблення освітніх (бакалаврських і магістерських) програм для підготовки фахівців у сфері освіти дорослих, їх змістового наповнення.

Позитивно оцінюємо застосування дисертанткою методів цільового математично-статистичного та змістово-контекстного аналізу, які уможливили висвітлення поточного стану освітніх пропозицій в галузі освіти дорослих / безперервної освіти у Німеччині. Для досягнення цієї мети було опрацьовано широкий масив звітної документації закладів освіти, навчально-методичних, довідкових та інших джерел (с. 110-113).

Заслугове на підтримку зреалізоване здобувачкою прагнення окреслити відмінності між магістерськими курсами, що мають назву «Освіта для дорослих / Безперервна освіта» та магістерськими курсами, в яких модулі або курси з фокусом на освіту для дорослих інтегровані до інших навчальних курсів (переважно йдеться про курси: «Педагогіка», «Педагогічні науки») (с. 118-120).

Авторкою з'ясовано, що сучасні освітні бакалаврські та магістерські програми ґрунтуються на Базовій освітній програмі (Kerncurriculum) для бакалаврських / магістерських педагогічних спеціальностей за профілем «Освіта дорослих / безперервна освіта, створеній Секційною комісією Освіти дорослих Товариства педагогічних наук Німеччини (DGfE) для уніфікації освітніх процесів різних університетів, забезпечення мобільності та уможливлення взаєморозуміння випускників різних вузькопрофільних спеціальностей (с. 149-150).

Дослідницею деталізовано досвід європейських країн, і, зокрема, Німеччини, щодо визнання, сертифікації результатів навчання, здобутих андрагогами поза формальною освітою (с. 127-132).

Беззаперечно практичну цінність мають дослідницькі матеріали, викладені у *третьому розділі «Перспективи творчого використання ідей німецького досвіду підготовки андрагогів в освітньо-професійному просторі України»*. Дисертанткою проаналізовано стан і проблеми розвитку освіти дорослих в Україні (п. 3.1), окремі аспекти специфіки професійної діяльності педагогічного персоналу у сфері освіти дорослих, проєкт кваліфікаційної характеристики андрагога (п. 3.2), напрями творчого використання німецького досвіду у підготовці андрагогів в Україні (п. 3.3).

Здійснений здобувачкою аналіз значного масиву нормативно-правових, концептуальних та інших документів, що регулюють освітню сферу, незважаючи на захоплення цитуванням «Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» (2016) (с. 158-159, 164-165), дозволив сформулювати цілком логічний висновок про певні позитивні тенденції у державній політиці у сфері освіти дорослих в Україні (с. 158).

Переконливими є умовиводи дослідниці про те, що: в освіті дорослих пріоритетного значення набуває зорієнтованість на задоволення освітніх потреб кожного дорослого на основі ідей демократії, толерантності, соціальної рівності незалежно від будь-яких індивідуальних і групових відмінностей; підготовка фахівця-андрагога та його подальша професійна діяльність є, з одного боку, системоутворювальним фактором освіти дорослих, а з іншого, визначається її станом, особливостями і пріоритетами; Зміст підготовки андрагога співвідноситься з цілями і завданнями освітньої політики у сфері освіти дорослих (с. 189-190).

Привертає увагу здійснене науковицею локальне дослідження щодо запитів на професію андрагога у контексті вивчення ринку освітніх послуг для дорослого населення у м. Чернівці (с. 171-174). Одержані дисертанткою результати дозволили сформулювати слушні висновки щодо необхідності професіоналізації освіти дорослих в Україні, професійної підготовки фахівців-андрагогів, розширення спектру освітніх пропозицій для дорослих і підвищення їх якості відповідно до міжнародних стандартів (с. 175).

Запропонована М. М. Гуляєвою авторська модель змістового компонента системи підготовки андрагога, обґрунтована, розроблена нею на основі узагальнення німецького досвіду із урахуванням специфіки вищої освіти в Україні, є одним із вагомих результатів, одержаних дослідницею. Дисертантка характеризує два її складники: інваріантний, або наскрізний (у

поєднанні теоретичного (андрагогічного), дидактичного, суспільно-правового, компаративного, психолого-комунікаційного, управлінського блоків) і варіативні (проблемний і професійно-компетентнісний блоки професійної підготовки андрагога) (с. 199-200). Здобувачка переконливо доводить, що запропонований підхід до побудови змісту підготовки андрагогів на основі базової інваріантної частини дозволяє конструювати програми, зорієнтовані на широкий спектр проблем освіти дорослих, здійснювати підготовку фахівців, здатних швидко реагувати на соціальні запити, задовольняти освітні потреби дорослих учнів в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Безперечний здобуток дисертантки, що має важливе значення для професіоналізації освіти дорослих в Україні, становить той факт, що вона є співрозробником/співавтором освітньої програми підготовки андрагогів на другому (магістерському) рівні (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича). Авторський внесок – розроблено перелік компонент освітньо-професійної програми та пояснювальну записку до них (с. 201-204).

Високої оцінки заслуговують додатки до дисертаційної роботи, які суттєво розширюють уявлення про масштабність роботи, її завершеність і покликані доповнювати її зміст. Зокрема, позитивне враження справляють складені здобувачкою таблиці, в яких унаочнено специфіку бакалаврських і магістерських програм підготовки андрагогів, їх зміст і структуру.

Доцільно підкреслити прогностичність обґрунтованих авторкою перспектив творчого використання ідей німецького досвіду у підготовці андрагогів в Україні на національному та інституційному рівнях (с. 206).

У мовностилістичному оформленні дисертації переважно враховано особливості наукового стилю мовлення. Утім дисертантка припускається окремих стилістичних, лексичних помилок (порушення лексичної сполучуваності слів тощо) (наприклад: «широта професійної галузі, в якій не встановлено єдиного професійного титулу (назви)» – с. 87; «Формальні і суб'єктивні кваліфікаційні можливості вимагають детального вбудовування в відповідні часові та просторові соціальні умови освіти дорослих» – с. 96; «бакалаврським і магістерським програмам підготовки фахівця освіти дорослих потрібен спільний знаменник» – с. 120; «програми ... мають нахил до узагальнення» – с. 125; «з'являються певні лінії, які будуть коротко пояснені на основі типового ходу процесу визнання і сертифікації у сфері педагогічної діяльності» – с. 140 тощо). Маємо констатувати й недостатність аналітичності у викладі дослідницьких матеріалів в окремих підрозділах дисертації (п. 2.1, п. 3.1).

Повнота висвітлення наукових результатів в опублікованих працях

Основні положення дисертації висвітлено у 13 публікаціях здобувачки, з яких: 6 – праці, в яких опубліковано основні наукові результати дослідження (5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні); 7 – наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації (публікації у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій).

Слід зазначити, що наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані дисертанткою, достатньо повно представлено в опублікованих працях.

Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації

Структурна побудова та зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкрито й обґрунтовано у рукописі дисертаційної роботи Гуляєвої Марії Мірчівни.

Дискусійні положення, побажання і зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи результати здійсненого М. М. Гуляєвою наукового пошуку, привернемо увагу до дискусійних положень, а також висловимо окремі зауваження, побажання:

1. У вступі до дисертації, з метою посилення актуальності наукового пошуку, вартувало б окреслити суперечності розвитку національної освіти дорослих, розв'язанню яких сприяє впровадження конструктивних ідей зарубіжного (німецького) досвіду підготовки андрагогів.

2. На нашу думку, потребує уточнення позиція автора щодо сутності заявлених у меті дослідження «організаційно-змістових засад професійної підготовки андрагогів в університетах Німеччини» (с. 20-21 дис, с. 2-3 автореф.). Цілком логічно було б відобразити їх наскрізно у науковому апараті дослідження.

3. Серед вагомих результатів, одержаних М. М. Гуляєвою, слід виокремити обґрунтовану, розроблену нею (на основі узагальнення німецького досвіду із урахуванням специфіки вищої освіти в Україні) авторську модель змістового компонента підготовки андрагога (с. 199-200). Оскільки така модель є актуальною, важливою для теорії і методики освіти дорослих, на наше переконання, цей здобуток доцільно було б відобразити у науковій новизні дослідження.

4. Ураховуючи специфічність поняттєво-термінологічного апарату дослідження, а також те, що автор активно послуговується термінами й поняттями, які не набули поширення в українському науково-педагогічному дискурсі («планувальники освітніх програм», «плановики» (як персонал) (с. 37, 86), «профілі безперервної освіти» (с. 101), «університетський ландшафт» (с. 108), «обсяг кредитних пунктів» (с. 118), «матриця підготовки андрагогів» (с. 194) тощо), вартувало б доповнити словник термінів і понять (додаток А) відповідною німецькомовною термінологією із конкретизацією її тлумачення українською мовою, а також викласти сутність базових понять дослідження в окремому підрозділі розділу 1.

5. У другому розділі викладено цінні дослідницькі матеріали щодо специфіки академічної підготовки андрагогів у Німеччині. Уважаємо, що авторці доцільно було б конкретизувати сутність терміносполуки «система академічної підготовки», укласти порівняльні таблиці, які б дали змогу унаочнити результати аналізу особливостей підготовки андрагогів відповідно до наявних спеціалізацій у сфері освіти дорослих (за відповідними критеріями) у різних університетах Німеччини тощо. Здійснюючи аналіз проблеми визнання, сертифікації і підвищення кваліфікації фахівців освіти дорослих у Німеччині (підрозділ 2.3), дослідниця захоплюється викладом конструктивних ідей європейського досвіду (с. 128-129) і не пояснює, чи використовуються вони у досліджуваній країні.

6. На нашу думку, викликає сумніви коректність формулювання назви підрозділу 3.2 «Кваліфікаційна характеристика андрагога на основі підходів німецьких та українських науковців». У зазначеному підрозділі переважно проаналізовано наукові публікації, в яких висвітлено окремі аспекти специфіки професійної діяльності андрагогів, їх функції, професійні ролі (рольові позиції). Водночас в Україні кваліфікаційні характеристики професій працівників являють собою нормативні документи, що визначають узагальнені вимоги до особистості, компетентності фахівців тощо. Їх оприлюднення здійснюється у галузевих випусках «Довідника кваліфікаційних характеристик професій» – невід'ємної складової Національного класифікатора України ДК 003:2010 «Класифікатор професій».

7. Позитивної оцінки заслуговують обґрунтовані дисертанткою перспективи творчого використання ідей німецького досвіду у підготовці андрагогів в Україні на національному та інституційному рівнях (с. 206). На наше переконання, вони набули б більшої переконливості за умови обґрунтування доцільності їх упровадження за концептуальним, організаційно-педагогічним, інформаційним, міжнародним напрямками.

Висловлені зауваження й побажання суттєво не впливають на загальне позитивне враження та позитивну оцінку виконаного М. М. Гуляєвою дисертаційного дослідження, мають здебільшого рекомендаційний характер та є приводом для наукової дискусії.

Загальний висновок. Аналіз дисертації, автореферату дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота М. М. Гуляєвої «Професійна підготовка андрагогів в університетах Німеччини» є актуальним, завершеним самостійним науково-педагогічним дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне й практичне значення для педагогічної науки та освітньої практики. Дисертація відповідає встановленим вимогам до дисертацій (пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. зі змінами та доповненнями, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. і № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор Гуляєва Марія Мірчівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач відділу андрагогіки
Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України

Handwritten signature

Аніщенко О. В.

